

Antonio J. M.

PAMÁTCE
ANTONÍNA SOVY

P A C O V

25. února 1934

Arne Novák:

ANTONÍN SOVA

OSUDU, KTERÝ ANTONÍNU SOVOVI ustlal v Pacově kolébku i lože úmrtní, přisvědčil básník sám oddanou láskou a hlubokou věrností k svému domovu. Ačkoli povoláním byl odsouzen ztráviti celý mužný věk v Praze a ačkoli jeho vývoj básnický i mravní nelze odloučiti od města, které sám nazval „věčnou stráží“ národa, přece vzpomínkami a touhou se stále vracel k svému rodnému kraji. Tam na modrých, lesnatých svazích Českomoravské vysočiny se mu již v mladosti dostalo uměleckého štěstí, že prožíval všemi smysly bohatě a odstíněně kouzlo přírody a že v ní svou zjemnělou vnímavostí odkrýval stále nové a nové divy... Sova krajinář, Sova sensitiv, Sova impresionista byl by se nerozvil bez pozadí, jež mu dával domov. Ale dějinná minulost kraje, náležejícího v oblast husitského Tábořska, statečného v hloubání i v boji, promlouvala k němu, snílkoví a samotáři, ještě jiným jazykem. Odtud čerpal důvěru, že se splní jeho smělé tužby a sny o spravedlivějších a čistších útvarech lidského soužití a společenské jednoty a to především v milovaném jeho národě. Svůj myšlenkový svět, obměňující

směle odkaz hnutí pokrokového a připravující půdu pro sociální i národní revoluci, prosytil Sova tvrdšími blouznivostmi a zanícenou věrou svých dávných jihočeských krajanů..... takto ani druhá, mravně horující a prorocky nadšená část jeho básnického díla není bez souvislosti s půdou, odkud vzešel. Čím více Antonín Sova zrál a lépe rozuměl vlastnímu složitému já, tím si toto zákonné spojení s domovem jasněji a raději uvědomoval. Jeho rodný kraj promodrává Blaníkem v básnické knize, kterou odevzdal národu před jeho politickým osvobozením, ve „Zpěvech domova“, a k němu se nese i poslední velké citové poselství nemocného starce těsně před smrtí, nazvané „Drsná láska“. Proto plným právem ukládá dnes město Pacov popel svého největšího rodáka do svého středu, aby Antonín Sova i po smrti byl nejen společníkem a patronem, ale i strážcem a ochráncem všeho, cokoli čestného a velkého budou podnikati jeho krajané.

Antonín Sova, jenž se jako básník měl později státi vychovatelem svého národa a mistrem slovní i veršové hudby, narodil se jako syn učitelské a muzikantské rodiny v zámku v Pacově dne 26. února 1864. O dvě léta později byl jeho otec přeložen do nedalekého Lukavce, kde hoch a student ztrávil v přírodě a hudbě nejkrásnější svá léta; toť ono „údolí všech údolí“, kam se později vracely jeho toužebné sny. Z Lukavce se roku 1877 vypravil na studie gymnasiální nejdříve v Pelhřimově, potom v Písku, kde setrval do maturity roku 1885. Již za posledních let studentských počal veršovati, a nejedna z jeho rozjímavých a náladových básní se s pseudo-

nymem Ilja Georgov objevila v 80. letech v pražských literárních časopisech. Příchod 21letého jinocha do Prahy byl jednou z typických „výprav chudých“, o jakých Sova později vyprávěl ve velké románové kronice: místo peněžních prostředků si nuzný učitelský synek a nadějný posluchač práv nesl s sebou doporučení k velkému básníku Jaroslavu Vrchlickému, jen o 11 let staršímu, ale již slavnému; místo pravidelných universitních studií musil sháněti chléb v drobné práci novinářské, redakční a písařské; Praha, kterou pozdravil s tolikou nadějí, zařadila bezbranného snílka a nepraktického idealistu do „kasty živořící“ a zbystrila trpkými zkušenostmi jeho sociální citlivost. Roku 1887 se uchytil jako malý úředníček v kancelářských službách hlavního města Prahy a již v nich setrval. Později přestoupil do městské knihovny pražské, kde se stal posléze ředitelem; úřad ten zastával až do posledních let.

Již v době svého příchodu do Prahy cítil, že vlastním obsahem jeho života bude literatura a zvláště básnictví, ale trvalo dosti dlouho, než zaujal mezi spisovateli místo význačnější. Od konce 80. let stál v přední řadě mladých básníků, kteří v „realismu“ a v „impresionismu“ hledali nové cesty českému slovesnému umění, stranou od vládnoucího směru Svatopluka Čecha a Jaroslava Vrchlického; roku 1890 vydal svou první knihu veršů „Realistické sloky“, ale teprve po pěti, šesti letech byla k němu obrácena živější pozornost veřejnosti. Krajně upřímnou a výrazově prudkou zpovědí „Zlomená duše“ se osvědčil pronikavým znalcem a soudcem nitra

moderního člověka. Současně v básnickém protestu proti germánské nenávisti německého dějepisce Mommsena projevil velmi mužnou hrdost národního smýšlení; básnická kniha „Vybouřené smutky“ postavila ho po boku jiného mohutného Jihočecha, Otokara Březiny, v čelo mladých básníků, kteří sny a tužby po vyšších útvarech lidství vyjadřovali symbolem. Triatřicetiletý Antonín Sova, jenž se zúčastnil také bouřně reformního projevu „České Moderny“ a věrně zastával sociální, národní i mravní zásady revolučního pokrokového hnutí, stal se typickým básnickým mluvčím svého pokolení; to ho ústy F. X. Šaldy, neunavného kritického vykladače jeho díla, pozdravilo při jeho 40. narozeninách jako básnického ducha zvláště drahého a vůdčího.

Vlastní Sovovo úsilí jest však básnické. V obraz a melodii, ve verš a sloku, ale občas i ve volný rytmus širokého rozpětí proměňuje své lidské zkušenosti: dojmy z cest po rušných střediskách novodobé civilisace v západní Evropě, zážitky milostné i manželské, do nichž mu osud nakapal jako Vrchlickému mnoho hořkostí, blížící se stáří a rozkladnou chorobu, věznicí ho po léta v jediném pokoji. Rychle rozmnožuje básník výrazové možnosti svého slovesného umění a do každého způsobu vyjádření vkládá slohové mistrovství. Vedle nálado- vých obrázků, lyrických dum a rozjímání, písní a dojmů píše také balady. K povídkám, o něž se pokoušel se zdarem ode dávna, přistupují romány, mezi nimi obraz zápasu jihočeského sedláka se šlechtou o pozemkovou reformu, „Toma Bojar“, a malé arcidílko vyprávěčského mistrovství „Pan-

krác Budecius, kantor.“ Jako 46letý může A. Sova zahájit první velké souborné vydání svých děl veršem i prosou a postaviti do jeho čela knihu básnických vidění a úvah o hromadném úsilí společnosti a národa o spravedlivější přestavbu světa, „Zápasy a osudy.“

Mnohé z jeho pozdějších knih nesou stopy životního zklamání a očištění osobního, tak proslulá „Lyrika lásky a života“, jiné se uprostřed optimistické výry v člověka i budoucnost, kterou vyjadřovaly „Žně“, „Krvácející bratrství“ neb „Naděje a bolesti“, zachvívají novými pochybami v mysl kritického soudce a vychovatele národa. Avšak čím dále do let, tím se určitěji vyhraňuje Sovova důvěra v život, v pokrok, v spravedlnost a skoro dětská příchýlnost k přírodě, pozorované na hrudi domova opět nalezeného: dvě pozdní knihy, „Básníkově jaro“ a „Drsná láska“, přímo svítí tímto životním kladem usmířeného básníka.

V posledních letech života Antonín Sova, vyznamenaný nejenom řádným členstvím České akademie věd a umění, ale i čestným doktorátem filosofie Karlovy university v Praze, avšak při tom se úzkostlivě vyhýbající veřejnému ruchu a činnosti v literárních organisacích, zajíždíval opět častěji o prázdninách do svého rodiště, když byl ztrávil i několikrát utěšené léto na Třeboňsku. V rodném Pacově dne 16. srpna 1928 zemřel, a jeho pohřbu do Prahy zúčastnilo se ve vděčné úctě a lásce celé město. V den básníkových 70. narozenin vrací se jeho popel opět domů.

W. H. Auden's 'Dům'.

Byl to den slunečný, slivání pod sebou ztáje pětí
v obrovské mlčením dým a v zavutrá ztracení úhři.
Te se mu poprvé gazal sen pyšný a rad' jiná smělý.
o vřtání zít' dní v' toužebné róni ...

O věčně neměnnýs domov, E brví E matčinu chodí
odvát E stárí svéma věce' E v' toužebné touby,
po vřtánís ga pomanutýs přes vědy, v' hroty se v' roví
poblesky se v' ruce pas na boj života stouhly' ...

A tu mu p'pádo všecko, co j'otýná v' zvl'št' blásem
od prahu života j'p' j'lo j'lo dové i' nutné :
mládež, j'p' pládu, naučalství, nekryté zametlým stěm
v'p'k'ek, nedov'p'mění dóm dní, něčie a smutné,
p'p'ra chvil, utracenýs, ve vlastním p'p'hlád-lí domá
j'p'ra d'ujší stou, odvanutá j'p' p'raním,
cos-lí j'p' tíh' j'p' stou na odumrelém stromě,
p'p'jímá slunce ledýp' lonú se těžkým bojím gazpádám

KNIHOPIS

BÁSNICKÉ KNIHY Sovovy vyšly do r. 1910, kdy počal vydávati své sebrané spisy, v tomto pořadí:

- 1890 Realistické sloky,
- 1891 Květy intimních nálad,
- 1893 Z mého kraje,
- 1894 Soucit i vzdor,
- 1896 Zlomená duše,
- 1897 Vybouřené smutky,
- 1900 Ještě jednou se vrátíme,
- 1903 Ballada o jednom člověku
a jeho radostech,
- 1905 Tři zpěvy dnešků a zítřků,
- 1906 Dobrodružství odvahy,
- 1907 Lyrika lásky a života.

*

VE SPISECH, náklad. Hejdy a Tučka v Praze, vyšlo v l. 1910—1920 XIII svazků, mezi nimi tyto nové sbírky básnické:

- 1910 Zápasy a osudy,
- 1913 Žně,
- 1915 Kniha baladická,
- 1918 Zpěvy domova,
- 1920 Krvácející bratrství. Rozjímání
ranní a navečerní.

V DÍLE, nákl. „Aventina“ (Ot. Storch-Marien),
vyšlo od r. 1922—1929 doposud XXIII svazků,
z nich tyto nové sbírky básnické:

- 1922 Básně nesobeckého srdce,
- 1924 Naděje i bolesti,
- 1927 Drsná láska,
- 1929 Hovory věcí (pohrobně),
- 1929 Za člověkem (pohrobně).

*

MIMO OBA SOUBORY zůstaly knihy básnické:

- 1916 Vysvobození prince Jirky
(pro mládež).
- 1921 Básníkovovo jaro,
- 1922 Jasná vidění.

*

POVÍDKOVÉ A ROMÁNOVÉ knihy Sovovy:

- 1898 Prósa,
- 1902 Ivův román,
- 1903 Povídky a menší črty,
- 1903 Výpravy chudých (román),
- 1909 O milkování, lásce a zradě
(povídky),
- 1910 Tóma Bojar (román),
- 1916 Pankrác Budecius, kantor
(povídka),
- 1920 Koloběh starostí,
- 1927 Kasta živořící a jiná prósa.

Psáno na paměť 70. výročí narození básníka Antoinína Sovy / u příležitosti uložení popelu jeho do přírodního památníku v městských sadech v rodném Pacově / vydáno péčí Propagačního odboru města Pacova / nákladem Spořitelny města Pacova ve 25. roce jejího trvání / ve 2000 výtiscích / z nichž prvních 400 ve zvláštní úpravě číslováno.

*

Tiskem E. Šprongla v Pelhřimově / Hlubotisk fy
V. Neubert a s., Smíchov.